

Het Europese landbouwbeleid in de aanloop naar 2013

Voor CEH, januari 2010

- *grotendeels gebaseerd op Tom Lines' 'EU Food and Agriculture Policy for the 21st Century'. (zie www.epfs.eu, 'campaign'), geschreven ten behoeve van een Europese campagne voor een andere voedsel- en landbouwbeleid in 2010*
- *met toevoegingen door G.Goverde, o.a. informatieve bijlagen*

In Nederland en wereldwijd neemt de bezorgdheid over voedsel en landbouw toe, en er is behoefte aan bijstelling van het beleid op deze terreinen. Eigentijdse zaken als de toegang tot voedsel voor de armere wereldbevolking, de kwaliteit van het voedsel, de samenstelling van de voedselketen, de gevolgen van de huidige productiewijzen voor de opwarming van het klimaat en het verlies aan biodiversiteit vormen de achtergrond vormen voor deze aanbeveling van uitgangspunten voor een andere beleid.

Bovendien moeten de effecten van de wereldwijde financiële crisis worden meegenomen: ook werkgelegenheid is een belangrijk aspect. ('Green New Deal', vergroening die werkgelegenheid biedt)

Doelen voor het EU landbouwbeleid

Wij stellen de volgende doelen voor (er is een overeenkomst met de 'Hot Springs Conference' in 1943, die een beleid voorstond dat iedereen verzekerde van 'veilig, toereikend en geschikt voedsel' ⁽¹⁾):

1 geschikt voedsel: voedzaam en gezond voedsel, dat het klimaat en de biodiversiteit en het milieu zo weinig mogelijk belast.

Bij 'geschikt voedsel'; denken we ten eerste niet alleen aan regels voor de voedselveiligheid en hygiëne maar vooral aan voedzaam eten dat de gezondheid zo min mogelijk bedreigt. Sinds 1943 hebben de industriële productiewijzen die men ging hanteren om de productie te vergroten echter geleid tot veel producten die een lage voedingswaarde hebben en de gezondheid bedreigen. Er zijn nu ruim 1 miljard mensen die honger hebben in de wereld maar er zijn ook 1,3 miljard mensen die te zwaar zijn. Zij krijgen genoeg calorïen binnen in de vorm van goedkope koolhydraten maar niet genoeg vitamines, mineralen, vezels enzovoorts; zij zijn dus op een bepaalde manier ook ondervoed. Tweederde van de consumenten-calorïen in de US komen uit producten op basis van mais, soja, tarwe en rijst ⁽²⁾; groente en fruit zijn voor de armere bevolking te duur. Ook in Europa is zwaarlijvigheid nu een bedreiging van de volksgezondheid. Het Europese beleid zou dus de productie en consumptie moeten bevorderen van voedzame en gezonde producten, zoals groenten en fruit. Vooral 'rood' vlees' draagt bij aan hartkwalen en andere welvaartsziektes; minder steun dus voor dieren die gehouden worden voor de vleesproductie en - ook om milieu-redenen - meer steun voor de teelt van peulvruchten. Geen steun voor rijstteelt, tabak, of katoen of bananen in Europa of in Europese overzeese gebiedsdelen. Suikerbieten zijn een twistpunt. Bieten zijn in onze streken gewild omdat er op de klei niet zoveel gewassen geschikt zijn voor de wisselteelt. Als oliehoudende zaden (voedererwt, lupinen) hier weer geteeld kunnen worden zou dat een goede compensatie zijn.

Ten tweede: 'geschikt' voedsel is in harmonie met de natuur en put die niet uit. De bovengenoemde industriële productiewijze heeft schade toegebracht aan de bodem, de waterlopen en de atmosfeer. Schade aan het klimaat door de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen speelde nog geen rol toen het oorspronkelijke GLB werd opgesteld. Bij gelegenheid van hervormingen van het GLB zijn pro forma maatregelen voor het behoud van het milieu getroffen, en sommige aspecten van die hervormingen zijn tegenover het publiek gerechtvaardigd met een beroep op het milieu, maar de meeste voordelen voor het milieu zoals braaklegging en 'cross-compliance' zijn toevallige bij-effecten van beleidsmaatregelen die om andere redenen genomen zijn. (zie bijlage 2 voor een 'crash course' m.b.t. de huidige 'CAP')

Het landbouwbeleid moet de milieucrisis serieuzer nemen en alle oorzaken van milieuschade die in de voedselproductie besloten liggen veel grondiger aanpakken. Zo is het percentage organische materie in de bodem,

¹ De eind-tekst van die conferentie is te vinden op internet: www.worldfooddayusa.org/?id=16367. Voor deze info en voor de doelen voor een beter landbouwbeleid leunen wij hier op een tekst van Tom Lines geschreven op verzoek van de Vlaamse organisatie 'Vredeseilanden', zie 'EU Food and Agriculture Policy for the 21st Century', van Tom Lines, <http://www.tomlines.org.uk/page2.htm>

² blz 4 in 'Who will feed us?', van ETC group, (Action Group on Erosion, Technology and Concentration) zie <http://www.etcgroup.org/en/node/4921>

belangrijk voor het vasthouden van water en het vastleggen van CO₂, de laatste halve eeuw drastisch afgenomen, vooral door het gebruik van chemische bemesting⁽³⁾ in de intensieve landbouw. Er is genoeg ervaring in Europa met veiliger productiemethodes om de trend naar intensieve landbouw die afhankelijk is van veel input te kunnen ombuigen in een andere richting. Als de grond weer gezonder wordt en een hoger gehalte organisch materiaal heeft kan zij juist veel CO₂ vastleggen: de landbouw als oplossing in plaats van probleem voor het klimaat.

Naast de vermindering van kunstmest en de verbetering van de biodiversiteit vormt ook de vermindering van transport een belangrijk mogelijkheid voor reductie van klimaatschade door landbouw. ⁽⁴⁾ Een meer regionale productie en consumptie zou dus het streven moeten zijn.

Het zou ons heel wat waard zijn als we voor het bereiken van deze doelen niet hoefden aan te sturen op ge- en verboden maar op samenwerking van boeren en anderen in de voedselketen en van de milieu organisaties, om te bereiken dat 'best practices' standaard zouden worden. Extra prestaties op milieugebied zouden kunnen worden beloofd met eventuele steun per hectare of per eenheid product.

2 Veilig en voldoende voedsel voor Europese burgers tegen een redelijke prijs, en tegen een faire prijs voor de boer.

Dit punt komt het dichtst bij de doelstellingen van het oorspronkelijke Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB, of CAP – Common Agricultural Policy). Dit beleid is het begin van de EEG in de jaren 60 vastgesteld, in een andere tijd en voor een kleinere, meer homogene groep landen. Het doel was toen: de burgers van de lidstaten voorzien van voldoende voedsel tegen voorspelbare prijzen die de boeren zouden verzekeren van voldoende inkomen uit de opbrengst van hun land. Daartoe kregen de boeren een vaste prijs die per jaar werd vastgesteld voor granen, melk, rundvlees en suiker. Die richtprijs werd bereikt door middel van tarieven en quota's, en eventuele overschotten werden opgeslagen en door de EU verkocht, al dan niet met behulp van exportsubsidies. 'Bevrijding van honger' was na de Tweede Wereldoorlog het doel. Men benadrukte de onderlinge afhankelijkheid van enerzijds de consument - die een redelijke prijs verlangt - en anderzijds de boer die een redelijk en stabiel inkomen verlangt om het zware boerenwerk vol te kunnen houden en door te kunnen geven aan de volgende generatie.

De overschotten die ontstonden liepen echter in de jaren 80 uit de hand omdat door politieke druk de productiebeheersing achterwege werd gelaten. In 1992 werd het GLB herzien in lijn met de internationale handelsverdragen die leidden tot de instelling van de WTO in 1995. Het beleid werd op neoliberale lijst geschoeid. Ook dit systeem blijkt niet goed te functioneren, denk aan de instabiele prijzen die de afgelopen jaren leidden tot voedseltekorten en in 2009 tot problemen in de melksector.

In verschillende landen werden of worden andere systemen gebruikt, en varianten daarvan zijn ook voor de EU als geheel denkbaar zijn. Zie bijlage 1 voor meer informatie over de geschiedenis van het GLB en over de verschillende economische systemen.

Platfom ABC spreekt zich in elk geval uit voor meer regulering en voor productiebeheersing op Europees niveau. Men kan hier tegenin brengen dat regulerende systemen tegen het 'Agreement on Agriculture' van de WTO in zouden gaan. Maar ons doel hier is te onderzoeken wat het EU beleid *zou moeten zijn*. Om de doelstellingen die we genoemd hebben te bereiken is het misschien nodig dat we het beleid dat de WTO dicteert niet langer braaf accepteren. Het vrije markt beleid staat na de financiële crisis in een ander daglicht. De vrije markt is trouwens om verschillende redenen eigenlijk niet geschikt voor de landbouw. Ten eerste omdat het aanbod slechts langzaam kan reageren op de vraag, en ten tweede om het feit dat er heel veel producenten staan tegenover enkele inkopers – een ongelijke strijd. Als landbouwmarkten aan hun lot worden overgelaten blijven de verwachte vraag en het aanbod niet in evenwicht. De prijzen schieten heen en weer, er zijn geen voorraden meer, en honger kan het gevolg zijn.

³ Zie o.a. blz 12 van het artikel 'Earth Matters' in het 'Kopenhagen nummer' (oktober 2009) van 'Seedling', het blad van de organisatie GRAIN, zie <http://www.grain.org/seedling/?id=643>. Kunstmest bevat slechts 3 van de 60 normaal aanwezige mineralen in de bodem. Als chemische 'fertilisers' worden toegepast veroorzaakt dat grote microbische activiteit, snelle afbraak van organische materie en dientengevolge een plotselinge uitstoot van CO₂. Ook wordt het zeer schadelijke broeikasgas stikstofoxide gevormd. Daarna blijft de grond verarmd achter. Resultaat: steeds mee kunstmest nodig om hetzelfde resultaat te behalen. De stikstofbemesting is in de wereld toegenomen van 8,6 kg per ha in 1961 tot 62,5 kg per ha in 2006; met elke kilo stikstof werd in 1961 226 kg maïs geoogst maar in 2006 slechts 76 kg. De bodem geleidelijk aan verbeteren vergt 'complete overhaul' van de (westerse) landbouw.

⁴ Zie o.a. blz 5/6 van het artikel 'The international food system and the climate crisis' in hetzelfde nummer van 'Seedling'. In de VS verorbert het voedselsysteem alleen al 20% van de fossiele brandstoffen, dat is inclusief de verwerking op de boerderij en tijdens het verwerkings- en verpakingsproces vanaf de boerderij. Een boer in de VS gebruikt 33 x zoveel 'commerciële' energie voor een kilo maïs als zijn Mexicaanse collega, en 80x zoveel voor een kilo rijst als zijn Filippijnse collega. Volgens het artikel (p 7) zou veel van de wereldwijde verspilling en vernieling voorkomen kunnen worden als het voedselsysteem gedecentraliseerd zou worden en de landbouw zich meer zou gaan richten op regionale en lokale markten.

3 De landbouw in de EU en de ontwikkelingslanden bevorderen : steun voor de arme meerderheid van de wereldbevolking door het potentieel van de landbouw in ontwikkelingslanden meer kans te geven.

In het licht van de naderende voedselcrises moeten we stilstaan bij de vraag: 'wie gaan de toenemende wereldbevolking voeden'?

Tijdens het debat in de Rode Hoed op 10 November 2009 wees prof. Röling erop dat er een enorm landbouwpotentieel is in Afrika: 400.000.000 ha. De productiviteit per ha. van die landbouw door kleine producenten ligt op of onder 1 ton per ha. graanequivalent, en met agro-ecologische methoden kun je die opbrengst verdubbelen of verdrievoudigen. Wat een potentieel! Vergelijk die Afrikaanse 400 miljoen ha landbouwgrond eens met de Nederlandse 2 miljoen hectare, waar je nog 12 miljoen bij kunt tellen die we in het buitenland gebruiken voor veevoer etc. Nederland is met die luttele hectares de derde grootste landbouwexporteur ter wereld. Geen wonder dat de Nederlandse regering hecht aan de status quo.

Volgens prof Röling is in veel gevallen gewoon een betere prijs al voldoende om de opbrengst van Afrikaanse boeren te verhogen. Belemmeringen zijn de werking van de geglobaliseerde markt (⁵) maar ook institutionele problemen zoals onzekerheid door pachtverhoudingen, een onzekere markt, infrastructuur, etc.

We moeten hierbij niet vergeten dat Nederland zijn exportpositie juist door die institutionele ontwikkeling heeft bereikt: pachtwet, landbouwonderwijs en voorlichting, ruilverkaveling, etc.

Voor rendementsverbetering is een 'Groene Revolutie' met nieuwe technologie, nieuwe zaden en kunstmest in elk geval ongewenst; die zou voor de meeste boeren – zoals in India indertijd - juist nieuwe belemmeringen opwerpen.

Handel: Wat het Europese beleid ten aanzien van de ontwikkelingslanden betreft: de enige plaats in de 'Health Check' van het GLB van najaar 2008 waar de ontwikkelingslanden genoemd werden was in deze regel: 'De EU is de grootste landbouw-importeur ter wereld en blijft dus verreweg de grootste markt voor de ontwikkelingslanden'. Zo poseert de EU als een edelmoedige klant van arme ontwikkelingslanden, zoals bijvoorbeeld de ACP landen, ook al bestaat de Europese import zowel als de export van en naar Afrika slechts uit 1% (olie niet meegerekend). Andersom is het echter een ander verhaal: 30% van hun import komt uit Europa maar ze mogen daar steeds minder heffingen aan opleggen, zodat Europese producten de Afrikaanse markten overstromen. Een bijkomend nadeel is dat de ontwikkelingslanden door die lagere invoerheffingen minder belastinginkomsten hebben. Tijdens de halve eeuw dat de EEG en de EU een voorkeursbeleid hebben gevoerd voor de ACP landen zijn de landen die bepaalde landbouwproducten daardoor gemakkelijk konden uitvoeren economisch behoorlijk vooruit gegaan. De landen die steunden op de export van grondstoffen op geheel 'vrije' markten behoren nu echter tot de armste landen.

Het GLB en andere facetten van het EU beleid hebben dus een nadelige invloed op boeren elders. Er is wel 'flankerend beleid' om dat te verzachten (bijvoorbeeld 'Aid for Trade'), maar de invloed daarvan wordt verre overtroffen door allerlei gevolgen van het GLB - bijvoorbeeld nadelige gevolgen van de Economic Partnership Agreements - en door de activiteiten van de Europese agrobusiness (directe inversteringen, zie SOMO?) en de Europese Investeringsbank. Zulke problemen worden door de Europese Commissie weggewuifd.

De ontwikkelingslanden zouden zelf moeten kunnen beslissen of zij voor de binnenlandse of continentale markt produceren of voor de wereldmarkt (voedselsoevereiniteit). Per product zouden wereldwijd eigentijdse, flexibele quota's, tarieven etc kunnen worden afgesproken voor tropische producten. De EU zou zich daarop kunnen richten in plaats van op de verdeel-en-heers EPA's, en ook op beperkingen voor de Europese agribusiness, met inbegrip van de visserij. Zie ook het stuk over het EU beleid 'Advancing African Agriculture' dat door het Europese maatschappelijk middenveld is geproduceerd (www.epfs.eu , 'library'.)

4: De balans herstellen in de voedselketen. De balans in de marktmacht die is nu ongelijk verdeeld is tussen Europese boeren, grondstoffenhandel, voedselverwerking en –handel, en consumenten. Dit geldt nog in versterkte mate voor boeren in de ontwikkelingslanden.

De grotere macht van een steeds kleiner wordend aantal zaadbedrijven en van bedrijven voor andere input, voor verwerking en voor de distributie en verkoop, hebben de macht van producenten steeds verder doen afnemen. De

⁵ blz 3 in 'Who will feed us?', van ETC group, zie <http://www.etcgroup.org/en/node/4921>: 85% van het voedsel dat in de wereld wordt verbouwd wordt binnen dezelfde eco-regio of in elk geval binnen de nationale grenzen geconsumeerd en grotendeels binnen een 'web' van relaties, los van de 'keten' van multinationals. Op blz 5 wordt dan ook gesteld: de basisregel voor de internationale instellingen is: 'richt geen schade aan!' Verstoort de bestaande bronnen van voedselzekerheid niet, maar versterk en bescherm de lokale landbouw, en bescherm ook de marginale gronden die juist in de tijd vóór de volgende oogst, als het eten schaars is, nog een bron van voedsel zijn. P 17: Het vrijhandelsbeleid heeft de honger doen toenemen en bijgedragen aan onduurzame landbouwpraktijken De crises vereisen dat dat beleid wordt herzien.

boer zit aan het einde van de voedselketen. Hij wordt gedwongen voor steeds lagere prijzen te leveren en kan dat niet op anderen afwentelen – hij kan hooguit zijn grond en zijn vee uitputten. In 2007 verdienden 44% van de Nederlandse boeren een minimum-inkomen of lager; 10% had een negatief inkomen, d.w.z. ze 'teerden in' in afwachting van betere tijden. Ook dit jaar maakten weer veel boeren, en niet alleen melkveehouders, lange dagen zonder noemenswaardig te verdienen.

In de ontwikkelingslanden geldt de 'onbalans' in versterkte mate. De armoede is in de 'rural areas' het grootst.

Hoe kan de balans worden hersteld?

- In een Europees systeem van meer regulering zoals 'het Canadese systeem' dat in bijlage 1 wordt beschreven kan de macht van de 'food' bedrijven ingeperkt worden. De Canadese boer kreeg ook het afgelopen jaar nog steeds 40 cent voor een liter melk; de Nederlandse melkveehouder verdiende de helft.

Op internationaal niveau zouden de oude 'commodity agreements' een eigentijdse invulling moeten krijgen. Nadat die afgeschaft zijn zijn de prijzen van koffie etc. gekelderde.

- In een vrije markt systeem zoals het huidige Europese systeem heet te zijn moet soelaas worden gezocht in het mededingingsrecht. Daarvan krijgen individuele producenten echter veel minder steun (er dreigt reeds een verbod op 'kartelvorming' als meer dan 5% van de boeren zich verenigen) dan bedrijven: pas als een bedrijf meer dan 60% van de markt heeft komt de Commissaris voor Mededinging in actie. Misschien kunnen er in de toekomst uitzonderingen op de mededingingsregels worden gemaakt voor de landbouw, zoals in een rapport opgesteld op verzoek van de Nederlandse melkveehouders Vakbond wordt uiteengezet. (zie www.nmv.nu).

- Ook door vorming van samenwerkingsverbanden zoals boerencoöperaties en de opzet van rechtstreekse distributielijnen van het platteland naar nabijgelegen stedelijke gebieden is het mogelijk om 'van onderop' enkele schakels in de keten te omzeilen. In December 2009 is een CDA-motie van deze strekking met algemene stemmen in de Tweede Kamer aangenomen. (zie ook bijlage 3)

De Europese parlementsleden zullen zich bovendien nog moeten verdiepen in landbouw in de 'New Member States', waar er naast de marktmacht van West-Europese bedrijven meer specifieke uitdagingen zijn, zoals (vooral grensoverschrijdend) landbezit, en de grote of juist de hele kleine afmetingen van bedrijven. Ook zullen zij zich moeten verdiepen in zaken zoals de sociale omstandigheden voor landarbeiders op de hele grote bedrijven, bijvoorbeeld in Zuid-Spanje; en in de specifieke omstandigheden van boeren op marginale gronden zoals in berggebieden. Maar bovenal zullen zij zich moeten verdiepen in handelsovereenkomsten die boeren in de ontwikkelingslanden het werken onmogelijk maken en financiële constructies die voorkomen dat er geld in de ontwikkelingslanden achterblijft.

Januari 2010

Bijlage 1: geschiedenis van het GLB, en korte beschrijving van economische systemen.

Het GLB werd ingesteld in een andere tijd en voor een kleinere, meer homogene groep landen. De overschotten liepen in de jaren 80 uit de hand omdat door politieke druk de productiebeheersing achterwege werd gelaten. Bovendien smeedde het beleid de Europese landbouw grotendeels om tot een landbouw die meer 'industriëel' van aard was: de boerderijen werden groter en zij gingen meer en meer leunen op externe input zoals fossiele brandstof, agro-chemicals en nieuwe soorten van diervoer. Dit laatste had te maken met het feit dat de verbouw van oliehoudende zaden in Europa in WTO-verdragen was 'weggegeven', zodat de import van oliehoudende zaden en andere diervoeders van buiten Europa toenam, maar ook de verbouw van (gesubsidiëerde) granen in Europa die als diervoeder kunnen dienen.

In 1992 werd het GLB herzien in lijn met de internationale handelsverdragen die leidden tot de instelling van de WTO in 1995. Prijsinterventies en exportsubsidies werden geleidelijk aan vervangen door directe betalingen aan boeren, met het argument dat dat geen productsubsidies zijn. Ook die rechtstreekse betalingen ('inkomenssteun') hebben echter tot gevolg dat kopers binnen de handel en de industrie slechts een lage prijs hoeven te betalen. Die betalingen hebben dus hetzelfde effect als subsidies: ze stellen de Europese boeren in staat om ondanks een hoge kostprijs toch te kunnen concurreren met andere landen. Inmiddels is een ondoorzichtig systeem van inkomenssteun en plattelandssubsidies en exportsubsidies ontstaan dat Europa 43 miljard kost, dat de ontwikkelingslanden schade toebrengt en dat teveel macht laat aan de 'flessenhals' van de bedrijven waar de stroom voedsel op de weg van producent naar consument doorheen gaat. Consumenten en boeren hebben het nakijken.

Om onze doelstelling 'Veilig en voldoende voedsel voor Europese burgers tegen een redelijke prijs' te bereiken moeten de voedselprijzen hoog genoeg zijn om de producenten te verzekeren van voldoende inkomen, maar niet hoger dan nodig is. De prijzen moeten wel redelijk stabiel zijn, zowel voor consument als producent. Daarvoor zal soms steun uit publieke fondsen nodig zijn. Maar er mag geen subsidie verleend worden voor producten die vervolgens uitgevoerd worden.

Een lastige opgave. Welk systeem leent zich daar het beste voor?

Zoals we gezien hebben waren het 'oude' GLB (regulering zonder aanbodbeheersing), en het GLB sinds de jaren 90 (liberalisering) geen van beiden ideaal.

Maar er zijn ook andere stelsels:

- Voor het UK zich aansloot bij de EEG in 1973 hanteerde het een soort spiegelbeeld van het GLB: er waren 'National marketing Boards' die producten opkochten tegen prijzen die elk jaar opnieuw vastgesteld werden. Als de binnenlandse prijzen lager waren dan de buitenlandse prijzen werd het verschil voor de Britse boeren bijgepast. De prijzen in de winkels bleven op een stabiel vrij laag peil.

- de Canadese 'aanbodbeheersing': De boerenorganisaties samen met de regering bepalen elk jaar volume en prijs van producten. Verwerkers en handel mogen meepraten maar niet meebeslissen. Het aanbod wordt dus aangepast aan de vraag. Producenten die over hun quota heen gaan krijgen een boete. De prijzen zijn voor zowel producenten als consumenten goed en stabiel (de boer krijgt in Canada nog steeds 40 cent voor een liter melk).

- dergelijke maar duurdere systemen bestonden ook in Noorwegen en Zwitserland, maar Zwitserland heeft het onlangs onder druk van de EU afgeschaft.

- de USA hanteerde een ander stelsel van marktregulering, dat echter ook door de WTO averij heeft opgelopen.

Er zijn dus meerdere systemen voorhanden die ook voor de EU als geheel denkbaar zijn.

Bijlage 2: huidige GLB (CAP)

Health check, een voorbereidend stuk van de Europese Commissie d.d. 20 november 2007:

GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) = CAP (Common Agricultural Policy)

Europees budget: 43,6 miljard voor landbouw.

Eerste pijler 77%

Grotendeels inkomenssteun

Tweede pijler 23 %

Landelijke ontwikkeling

Modulatie:

I 5% in 2008, 2% elk volgend jaar t/m 2013 I
I (dan is 13% 'overgeheveld')

Inkomenssteun in EU jargon:

SPS (Single Payment System)

in 15 'oude' landen: grotendeels 'historisch'
= gebaseerd op inkomen van de boer rond 2000

SAPS (A=area) in 12 'nieuwe' landen: per land
(‘regionaal’) wordt per hectare aan de boer uitgekeerd

Beide: **‘ontkoppeld’**: geen subsidies meer voor de producten

Steun aan boeren onder voorwaarden:

Indien 18 regels ←-----> dan steun

Dit heet cross-compliance

(to comply with = voldoen aan)

Regels: nitraat, oormerken, vogelrichtlijn etc.

Plus GAEC regels: bodemerosie etc.

Maar er is nog koppeling:

- Fr. en Sp. geven bijv. nog steun aan de graanproductie
- bepaalde gewassen: zetmeel, hennep, vlas
- Artikel 69: 10% mag gekoppeld worden om een bepaalde (deel van) sector te ontzien, bijvoorbeeld ‘Scottish beef’, of mestkalveren om beweiding te stimuleren.

I
I
V

Rural Development

Landelijke ontwikkeling

Milieu-maatregelen

Maar vooral
‘plattelandsonwikkeling, bijv.
fietspaden, gemeenschapshuizen
etc.

W. Europese landen hebben meer
inbreng in de verdeling over 1^e en
2^e pijler.

In ‘New Member States’ kan wel
50% naar de ‘tweede pijler’ gaan;
Nederland weet het te beperken tot
ongeveer 5%.

(In het voorbereidende stuk van de commissie staat veel over ‘nieuwe kansen’, de boeren *‘mogen’* de markt op gaan etc, weg met de productsteun ‘want dat was de oorzaak van de overproductie’, etc: de basis blijft de vrije markt filosofie)

Voornemens van de Commissie:

- De ‘oude’ 15 landen tussen 2009 en 2013 naar een **‘flat’ rate** = naar hectaresteen, niet meer ‘historisch’
- de regels voor **cross-compliance** vereenvoudigen maar wel strenger aan de doelen koppelen, en meer controle en sancties wat betreft cross-compliance vanaf 2008 / 2009
- verder met steun **ontkoppelen** van producten, tenzij riskant voor het milieu, dan art. 69 evt. toepassen.
- ondergrens voor steun (geschat door anderen: geen steun onder 0.3 ha) en bovengrens wordt ‘getrapt’: bij een betaling van 100.000 euro:10% gekort - 200.000:25% - 300.000: 45%
(Dit haalde het niet in 2008: het meeste geld blijft naar de grootste bedrijven gaan).
- Het bezuinigde bedrag blijft in de lidstaat en kan bijv. gebruikt worden voor art. 69 (‘greening’ the CAP)
- De nog bestaande **marktordening** (hier een daar nog steun voor graan; melkquotum, braaklegging) wordt ‘uitgefaseerd’. (Een deel van de braaklegging kan wel naar de 2^e pijler: biodiversiteitscorridors, meer bos, braakland langs stroompjes etc.). Melkquotum is remmend ‘voor de efficiënte boeren’, dus gaat weg.
- Boeren in bergstreken kunnen in de 2^e pijler steun krijgen ‘maar daar zijn die subsidies eigenlijk niet voor bedoeld’. Misschien via art. 69? (maar dat is eigenlijk alleen bedoeld ‘per sector’.)
- Risicomanagement (ziektes, prijschommelingen, het weer?): ‘bekijken we nog’, na 2013
- ‘nieuwe kansen’ (klimaat, bio-energie, water) kunnen ondergebracht worden bij ‘research and innovation’. (d.w.z. gaat naar steeds grootschalige bedrijven)
- **er zal minder geld beschikbaar komen in de nieuwe begroting 2008/2009, dus minder geld in pijler 1. Bovendien relatief meer naar 2: behoorlijk minder inkomenssteun.**
- **In de aanloop naar 2013 wordt ‘het budget’ een belangrijke factor: steeds minder geld voor inkomenssteun.**
(ABC: is geen probleem, als maar geregeld wordt dat boeren een behoorlijke prijs voor hun producten krijgen.)

bijlage 3 : korte ketens

Box: korte ketens (voorbeeld: Nijmegen, 'Oregional')

Koos Hubers, melkveehouder in een dorpje ten Oosten van Nijmegen, heeft zich met moeite staande gehouden tijdens de melkcrisis. Hij werkte altijd al lange dagen op zijn bedrijf om de zaak draaiende te houden, maar dit jaar heeft hij de betalingen aan de bank tijdelijk moeten stoppen. Koos en zijn vrouw ontvangen af en toe gasten op hun bedrijf voor 'boerengolf' en andere activiteiten, en ze hebben al jaren in de zomer een week lang een grote tent in de wei staan waar ze Vierdaagse lopers onderdak en een maaltijd bieden; dat is hun 'dertiende maand'. Maar alles bij mekaar zitten ze onder het minimumloon. Hopelijk krijgt hij binnenkort via de coöperatie-in-oprichting 'Oregional' voor een deel van zijn melk een betere prijs.

Een kilometer of tien verder in de Ooijpolder zit het varkensfokbedrijf van de familie Kersten. 'Bed and Breakfast', en dan ontbijten in de voorkamer van hun oude Gelderse boerderij, dat is een echt landelijk uitje voor de stedeling. De inkomsten zijn in elk geval een welkome aanvulling, want het is sappelen in de varkenshouderij. Ze voeren hun biggen en zeugen met graan van eigen grond. Eerst werden hun biggen verkocht aan een handelaar, maar nu houden ze minder zeugen en ze laten de biggen op hun eigen bedrijf verder groeien in hun 'gesloten kringloop'. Dan is het prettig te weten dat deze goede kwaliteit varkensvlees waar geen Braziliaanse soja aan te pas is gekomen niet als kiloknaller eindigt maar tegen een betere, redelijke prijs op de borden van de patiënten van de St Maartenskliniek in Nijmegen belandt.

Hun varkens van de varkensmesterij worden geslacht in een vleesverwerkend bedrijf Lent. De manager is opgelucht dat hij *dít* vlees kan verwerken voor de St Maartenskliniek in plaats van het doorgestraalde Argentijnse vlees wat kunstmatig een jaar lang 'vers' wordt gehouden.

In Beuningen heeft het fruitbedrijf 'Heermoes' (zuinig met de spuit met bestrijdingsmiddelen) zich ook bij Oregional aangesloten. Een deel van het fruit gaat nu tegen een betere prijs dan de veiling biedt naar dezelfde kliniek in Nijmegen. Prettig idee, en een uitkomst, want ondanks het terras dat ze 's zomers hebben waar fietsers een kop koffie of een eigengemaakte sapje met eigengemaakte appeltaart kunnen verorberen hebben ze moeite om de eindjes aan elkaar te knopen.

Herr Baumgärtner, die een groentenbedrijf in Duitsland heeft: 'als ik in godsnaam maar meer dan dat dubbeltje krijg voor een spitskool, want die prijzen die ik op de veiling krijg daar hou ik het niet mee vol'.

Nu het pilot project van directe levering aan de St Maartenskliniek een paar maanden draait blijkt al dat de boeren tot 30% meer kunnen verdienen. Een opluchting.

Ook de kok van de St Maartenskliniek is in zijn nopjes: "De cliënten vinden de smaak van streekproducten afkomstig van 30 km rondom de kliniek een verbetering, dus het draagt bij aan het welbevinden. En keukenpersoneel kan weer koken in plaats van opwarmen. Sommige producten zijn goedkoper en sommige iets duurder. Budgetneutraal zoals dat heet".

Gerard Titulaer, de 'trekker' van het project: 'De distributie in eigen hand nemen is natuurlijk best een klus. In de praktijk betekent dit dat een boer zoveel mogelijk spullen van zijn collega's in de regio meeneemt. Hij gaat bij hen langs of pikt de producten op een centraal punt op. We willen het ook meteen goed doen. Gekoeld en HACCP gecertificeerd bereiken groenten en vlees de Sint-Maartenskliniek. We sturen het ziekenhuis één factuur voor alle bestellingen. Op dit moment hebben twintig Nederlandse en Duitse boeren zich bij de coöperatie aangesloten. Dat moeten er uiteindelijk tussen de vijftig en honderd worden. De pilot met de Sint-Maartenskliniek verloopt naar tevredenheid en meerdere zorginstellingen, maar ook horeca en cateraars, zullen naar verwachting aansluiten. Grote afnemers zijn in dit stadium makkelijker te behappen dan particulieren – dat komt later nog wel. 'Wageningen' gaat meewerken aan een certificeringssysteem waarmee bedrijven op een breder spectrum dan alleen 'biologisch' een of twee of drie groene sterren kunnen scoren. Er zijn nu een paar biologische bedrijven bij Oregional aangesloten; die zullen automatisch hoog scoren in dat certificeringssysteem. Via internet wordt transparant op welk terrein elk bedrijf met duurzame verbeteringen bezig is.'

Professioneel opgezet dus.

Op <http://aardeboer.antenna.nl/good-practices/stad-platteland> staan andere stad-platteland verbanden in Nederland beschreven, heel verschillend van opzet.

In het buitenland gaat deze ontwikkeling misschien minder professioneel maar wel sneller. In Frankrijk werden de eerste 'AMAP's' (Maintien d'une Agriculture Paysanne) opgericht in 2001 en nu zijn er al tussen de 1000 et 1200, zie <http://www.miramap.org/articles.php?pg=art13>. Begin december hielden ze hun eerste landelijke bijeenkomst, zie www.miramap.org. Voor Duitse voorbeelden zie <http://www.regionalvermarktung.de/>